

Пархоменко В.О., студентка групи 081-19-1

Блінова Г.О., д.ю.н., доцент, професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права

(Національний технічний університет "Дніпровська політехніка", м. Дніпро, Україна)

ПРИСЯЖНІ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Конституція України у статтях 124, 127, 129, наголошує В.М. Онуфрієв, визначає основні засади інституту присяжних в Україні, закріплюючи його як форму реалізації безпосередньої участі народу у здійсненні правосуддя, а стаття 22, встановлюючи невичерпність прав людини, наділяє її публічним суб'єктивним правом бути присяжним. Положення Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 рр. свідчать про зацікавленість суспільства та публічної влади в посиленні ролі суду присяжних у правосудді [1, 16]. Судова статистика демонструє, що у 2019 році суд присяжних розглянув 11 459 цивільних справ окремого провадження, тобто 13% з усієї кількості справ відповідної категорії [2].

Для участі присяжних у справах окремого провадження в межах цивільного процесу, а саме щодо обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи; надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності; усиновлення; надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку; примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу, складення ними присяги законом не передбачено [3; 4, с. 1]. Тому В.В. Смірнова ставить питання про моменту набуття особою правового статусу присяжного під час участі у розгляді справ окремого провадження. Цей науковець вважає, що доцільно на законодавчому рівні встановити, що особи, включені до списку присяжних, є кандидатам у присяжні, які надали письмову згоду бути присяжними, однак ще не реалізували своє право на участь у здійсненні правосуддя шляхом безпосереднього розгляду конкретної справи у суді. Водночас моментом набуття кандидатом у присяжні статусу присяжного пропонує визнати момент отримання останнім письмового запрошення для участі у розгляді конкретної судової справи в якості присяжного [4, с. 3].

В.М. Онуфрієв вважає, що на відміну від усталеного уявлення про інститут присяжних як інститут, найбільш затребуваний кримінальним судочинством, кількість справ, що розглядаються в межах цивільного судочинства судом присяжних значно перевищує. Проте рівень правової регламентації діяльності суду присяжних у ЦПК України обмежується нормами, що містяться у ч. 2 ст. 34, п. 4 ч. 1 ст. 70, ч. 4 ст. 293, на відміну від КПК України, що містить більше десятка таких статей та регулюванню провадження в суді присяжних присвячено цілий другий параграф 29 глави КПК України [1, с. 154]. Тому на наш погляд необхідно розглядати уточнення правового статусу присяжного в цивільному процесі шляхом деталізації зазначених статей Цивільного процесуального кодексу України.

Загалом у Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки та проекті Закону України «Про суд присяжних» відображено основний вектор сучасної реформи системи судочинства, а саме посилення впливу суду присяжних на правосуддя [5; 6], проте ці документи не достатньо приділяють уваги саме удосконаленню інституту присяжних в цивільному процесі.

Сучасна практика функціонування суду присяжних, наголошує В.М. Онуфрієв, виявляє проблеми організаційно-правового характеру, що пов'язані з недоліками процедури відбору присяжних; відсутністю методик попередньої просвіти громадян щодо їхніх можливостей з безпосереднього здійснення правосуддя, щодо гарантій, прав, обов'язків та відповідальності присяжних; збільшенням кількості фактів притягнення

присяжних до адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю; не повідомленням присяжним про їх право на отримання винагороди за виконану роботу та оплати проїзду до місця проведення судового засідання; не відповідним рівнем взаємодії органів місцевого самоврядування, апаратів судів, територіальних управлінь Державної судової адміністрації із кандидатами у присяжні та присяжними; громадяни не знають своїх можливостей щодо безпосереднього здійснення правосуддя, у них відсутня інформація щодо гарантій, прав, обов'язків, та відповідальності присяжних; громадські організації не проявляють активність в реалізації цієї форми безпосереднього здійснення народовладдя; відсутня ефективна методика попередньої просвіти громадян, що виявили бажання увійти до списків присяжних; низька мотивація присяжних.

На наш погляд для посилення інституту присяжних у цивільному процесі необхідно також крім удосконалення нормативно-правового регулювання цього інституту також проводити такі організаційні заходи як: моніторинг функціонування інституту присяжних; виявлення проблем в процесі формування списків присяжних, інформаційного супроводження присяжних, взаємодії кандидатів у присяжні та органів місцевого самоврядування, територіальних управлінь Державної судової адміністрації України, судів та їх апаратів, реалізації прав, обов'язків та гарантій діяльності присяжних; підготовку та розробку методичних рекомендацій, навчального посібника, курсу тренінгів, які проводити у змішаному он-лайн та оф-лайн режимах, YouTube каналу для проведення лекцій та тренінгів, Telegram-каналу для підтримки зв'язку із присяжними та кандидатами у присяжні; інформаційну підтримку діяльності присяжних в соціальних мережах Facebook, Instagram; створення мобільного додатку для присяжних; проведення конференцій, круглих столів для працівників апаратів судів, територіальних управлінь Державної судової адміністрації України, органів місцевого самоврядування, присяжних та всіх зацікавлених громадян з проблем функціонування суду присяжних в Україні.

Перелік посилань

1. Онуфрієв В.М. Адміністративно-правовий статус присяжного в суді: теоретичні питання та практика реалізації. Дис. На здобут. Наук ступ канд. юрид. наук. Запоріжжя. 2021. 191 с. 16
2. Суд – 2019 у цифрах (за даними судової статистики). 06.04.2020. <https://politovita.ba.org.ua/novyny/sud-2019-u-tsyfrah-za-danymy-sudovoyi-statystyky/>
3. Цивільний процесуальний кодекс України. Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст.492
4. Смірнова В.В. Щодо моменту набуття особою правового статусу присяжного. Сучасне правотворення: питання теорії та практики : міжнародна науково-практична конференція, м. Дніпро, 5-6 червня 2020 року. Дніпро : Громадська організація «Правовий світ», 2020. С. 1-8
5. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки. Указ Президента України від від 11 червня 2021 року № 231/2021. Урядовий кур'єр від 15.06.2021. № 113
6. Проект Закону України «Про суд присяжних» 3843 від 14.07.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=6946